

- COM(2001)298 final. Brussels, 6.6.2001. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0298:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 08.02.2021).
2. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the Committee of the Regions. Towards a general policy on the fight against cyber crime.* COM(2007) 267 final. Brussels, 22.5.2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0267:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 08.02.2021).
 3. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Critical Information Infrastructure Protection «Protecting Europe from large scale cyber-attacks and disruptions: enhancing preparedness, security and resilience».* COM(2009) 149 final. Brussels, 30.3.2009. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0149:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 12.02.2021).
 4. *Challenges to effective EU cybersecurity policy Briefing Paper March 2019.* European Union, 2019. 72 p.
 5. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy.* June 2016. Brussels. 56 p.
 6. *Shaping Europe's digital future. Policy. Cybersecurity.* European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/cybersecurity> (дата звернення: 10.02.2021).

УДК 340 (073)

Зварич Д. І.

*к. психол. н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Західноукраїнського
національного університету*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю. В Україні щороку фіксується понад 100 тис. звернень за фактами насильства в сім'ї. Світовий досвід говорить про те, що насильство в сім'ї має місце незалежно від релігійних переконань чи етнічного походження, соціального статусу чи сексуальної орієнтації.

Відомий польський психолог Єжи Мелібруда, досліджуючи проблему насильства в сім'ї, визначив наступні ознаки насильства: насильство завжди здійснюється за попереднього наміру і спрямоване на досягнення певної мети, є наслідком продуманої дії, тобто не є випадковим; суть насильства полягає у порушенні прав і свобод конкретної людини або групи осіб; насильство є таким порушенням прав і свобод людини, що в основному унеможлиблює її самозахист через різні переваги або залежність: фізична сила (чоловік стосовно дружини, батьки стосовно дорослих дітей, дорослі стосовно людей похилого віку), вікові переваги, економічна залежність; насильство в умовах відсутності самозахисту завдає певної шкоди (фізичної, емоційної).

Зважаючи на те, що подолання насильства в сім'ї є однією з важливих передумов стабільного розвитку українського суспільства на засадах демократії та поваги до прав людини та враховуючи взяті на себе міжнародні зобов'язання, Україна вживає законодавчих, адміністративних, інформаційних та інших заходів, спрямованих на протидію цьому явищу. У 2001 році в Україні ухвалено перший спеціальний законодавчий акт у сфері боротьби з насильством в сім'ї – Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», який набув чинності 19 березня 2002 року. На сьогодні цей закон діє зі змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України стосовно протидії насильству в сім'ї» від 25 вересня 2008 р. №599- VI, який набув чинності 1 січня 2009 року. 6 грудня 2017 року ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». 7 грудня 2017 року прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Враховуючи поняття та чотири форми насильства в сім'ї, передбачені ст. 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», виділяють наступний склад злочинів, які вчиняються на ґрунті сімейного насильства та тягнуть за собою кримінальну відповідальність:

1. Фізичне насильство в сім'ї – це умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я нанесення шкоди його честі та гідності. Воно може бути вчинено у вигляді злочинів проти життя, злочинів проти здоров'я, злочинів проти особистої волі, злочинів, які наражають на небезпеку життя чи здоров'я члена сім'ї. Для прикладу: вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомого для винного перебувала у стані вагітності, є ознаками кваліфікованого складу злочину проти життя (ч.2 ст. 115 ККУ), за ознаками яких покарання встановлено у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічного позбавлення волі.

2. Сексуальне насильство в сім'ї – це протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до дитини, яка є членом цієї сім'ї. Воно може

проявитися у вчиненні злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також злочинів проти суспільної моралі.

Окремими нормами чинного законодавства передбачено відповідальність за вчинення статевих злочинів проти дітей. Зокрема, статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, тягнуть за собою відповідальність за ст.155 ККУ, розбещення неповнолітніх – за ст.156 ККУ, а примушування неповнолітніх до участі у створенні зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру – за ч. 3 ст. 301 ККУ.

3. Економічне насильство в сім'ї – це умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Економічне насильство в сім'ї як злочин може розглядатися у таких формах: ухиляння від сплати платежів, які один член сім'ї зобов'язаний сплачувати на користь іншого, зокрема, злісне ухиляння від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухиляння батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні (ст. 164 ККУ) та злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання непрацездатних батьків (ст.165 ККУ); протидія законній господарській діяльності одного члена сім'ї з боку іншого або, навпаки, примушування члена сім'ї займатися певними видами діяльності тягнуть за собою кримінальну відповідальність згідно чинного законодавства: за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом з метою отримання прибутку (ст. 150 ККУ); примушування чи втягнення у заняття проституцією, тобто надання сексуальних послуг за плату шляхом застосування насильства чи погрози його застосування, знищення чи пошкодження майна (ст.303 ККУ); втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, азартними іграми з метою отримання прибутку (ст. 304 ККУ); злочинні діяння одного члена сім'ї проти власності іншого члена сім'ї; злочинні діяння одного члена сім'ї відносно майна, що належить йому та іншому члену сім'ї на правах спільної сумісної власності тягне за собою кримінальну відповідальність, передбачену ст.185 ККУ, ст. 186 ККУ, ст.187 ККУ, ст. 190 ККУ, ст.194 ККУ, ст. 289 ККУ; порушення недоторканності житла (ст. 162 ККУ), що полягає у незаконному проникненні до житла чи іншого володіння члена сім'ї, який проживає окремо, незаконному проведенні в них огляду чи обшуку, незаконному виселенні члена сім'ї чи в інших діях, що порушують недоторканність житла; зловживання опікунськими правами (ст.167 ККУ), тобто використання опіки чи піклування з корисливою метою на шкоду підопічному (зайняття житлової площі, використання майна тощо).

4. Психологічне насильство тягне за собою кримінальну відповідальність лише у рідкісних випадках, однак як самостійний склад злочину може виражатися у вчиненні погрози вбивством (ст.129 ККУ), погрози знищення чужого майна вибухом, підпалом чи іншим небезпечним способом (ст. 195

ККУ). В багатьох випадках психологічне насильство виступає способом вчинення інших форм насильства в сім'ї.

Проблема насильства в сім'ї у всіх формах і проявах зачіпає усі сфери суспільного життя. Вчинення протиправних дій спричиняє порушення норм основних галузей законодавства і передбачає як адміністративну, так і кримінальну та цивільно-правову відповідальність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України від 15 листопада 2001 р. № 2789-ІІ «Про попередження насильства в сім'ї».
2. Механізми взаємодії органів державної влади та неурядових організацій у протидії жорсткому поводженню з дітьми. Навчально-методичний посібник. За ред. Левченко К.Б., Трубавіної І.М. К.: Юрисконсульт. 2005. С.52-77.
3. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч.2 / А.В. Аносова, О.В. Безпалько, Т.П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т.В. Журавель. К.: ОБНОВА КОМПАНІ. 2017. С.191-239.
4. Psychologiczno-pedagogiczne problemy trudności i zaniedbań opiekuńczo-wychowawczych w rodzinie oraz sposoby ich rozwiązywania // Pod redakcją: Jana M. Stanika. Wydawnictwo: WSP TWP w Warszawie. 2009. 219 s.

УДК 340.112: 351 (477)

Кравчук В.М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ ПРИНЦИП ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Деонтологічні принципи – вихідні аксіоматичні вимоги до професійної діяльності юриста, що виконують функції соціальних орієнтирів його поведінки в різноманітних ситуаціях. Принципи юридичної практичної діяльності у концентрованому вигляді визначають її основні властивості, є похідними від принципів права, конкретизують і деталізують їх. Вони конкретизуються у нормативно-правових актах, професійних деонтологічних кодексах, правосвідомості юристів і суспільства в цілому; є критеріями оцінки власне самої